

Nr 6.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre; given Stockholms slott den 30 november 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre.

GUSTAF ADOLF.

Sam. B. Norup.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Syftet med den föreslagna förordningen är att motverka vidare spridning inom landet av ogräset flyghavre. Förordningen stadgar förbud att som fodervara saluhålla eller sälja spannmål eller spannmålsavrens som ej undergått gröpning eller finförmalning, därest i varan förekomma frön av flyghavre i större antal än som är tillåtet enligt av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter. Förbudet är dock så till vida begränsat, att därunder icke inbegripes försäljning till köpman för hans rörelse och ej heller annan försäljning från den som odlat spannmålen, om den sker utan offentligt utbudande.

Förslag
till
Förordning
med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Spannmål eller spannmålsavrens som ej undergått gröpning eller finförmalning må ej saluhållas eller säljas som fodervara, om däri förekomma frön av flyghavre (*Avena fatua*) i större antal än som är tillåtet enligt av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter.

2 §.

Det i 1 § stadgade förbudet skall ej gälla försäljning till köpman för hans rörelse och ej heller annan försäljning från den som odlat spannmålen, om den sker utan offentligt utbudande.

3 §.

Jordbrukare som äger vetskap om att flyghavre förekommer på hans brukningsdel är skyldig att vid leverans av där odlad spannmål lämna mottagaren skriftligt meddelande om förhållandet.

4 §.

Överträder någon uppsåtligen eller av oaktsamhet det i 1 § stadgade förbudet eller underlåter någon att fullgöra i 3 § föreskriven uppgiftsskyldighet, straffes med dagsböter.

5 §.

Det åligger lantbruksstyrelsen att före den 1 augusti varje år upprätta och kungöra förteckning över de län eller delar av län där flyghavreförekomst av någon betydelse iakttagits.

6 §.

I fråga om tillsynen å efterlevnaden av denna förordning meddelas bestämmelser av Konungen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1952.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30
november 1951.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG
TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD
NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup, anmäler fråga om åtgärder till motverkande av spridning av flyghavre samt anför följande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 februari 1950 hemställde styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt att åtgärder snarast måtte vidtagas för motverkande av vidare spridning inom landet av ogräset flyghavre (*Avena fatua*). I skrivelsen framlades också förslag till vissa sådana åtgärder, innefattande bl. a. viss kontroll över importen av fodersäd och handeln med spannmålsavrens.

I yttrande över framställningen den 8 november 1950 föreslog lantbruksstyrelsen, att i stället för de föreskrifter frökontrollanstalten ifrågasatt skulle utfärdas förbud mot offentligt salubjudande av bl. a. fodersäd och till foder avsedd brödsäd annat än i finförmalet skick, därest varan innehölle mer än viss mängd flyghavrekärnor per kilogram. Vid yttrandet var fogat utkast till författningsbestämmelser i ämnet.

Över såväl frökontrollanstaltens som lantbruksstyrelsens förslag hava yttranden avgivits av kommerskollegium, statens jordbruksnämnd, Svenska spannmålsaktiebolaget, Svenska kvarnföreningen, Föreningen Sveriges handelskvarnar, Sveriges grossistförbund, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk och Svenska lantmännens riksförbund.

Centrala frökontrollanstaltens och lantbruksstyrelsens förslag.

I centrala frökontrollanstaltens skrivelse lämnas först en redogörelse för flyghavrens förekomst och spridningssätt. Härom yttrar anstalten följande.

Flyghavren (*Avena fatua*) är ett av de svåraste ogräs lantmännen ha att bekämpa på öppen åker. Då den till utseendet mycket liknar odlad havre, förbises den ibland, när den ej förekommer i alltför stor mängd, och har därför ofta fått en ganska stor utbredning, innan den observerats. Fröna mogna vanligen tidigare än hos de stråsådesgrödor, i vilka den växer, falla

vid mognaden av och hamna på marken. Här gro de i regel ej på hösten utan nedbrukas i marken. De kärnor, som nästa år ligga nära jordytan, gro och ge upphov till nya plantor, medan de övriga med bibehållen grobarhet kunna kvarligga i jorden flera år och först gro, när de komma upp till jordytan igen. Dessa egenskaper jämte det förhållandet, att vi ej f. n. ha några kemikalier eller andra medel, med vilka detta ogräs ekonomiskt och effektivt kan förintas, gör att bekämpningen av flyghavren är mycket besvärlig och tidsödande och oftast får inskränkas till uppräckning av plantorna för hand, trädesbruk och omläggning av växtföljden. För att bli effektiv måste bekämpningen fortgå oavbrutet under en lång följd av år.

Flyghavren har länge förekommit inom vissa bestämda områden inom landet, t. ex. delar av Östgötaslätten, sjösänkingsområdena i Örebro län o. s. v. Här har den varit nog så förlustbringande för de jordbrukare, som fått dragas med den. I allmänhet har den dock ej visat större tendens att sprida sig utom dessa områden. På senare år har emellertid en markant förändring härvidlag skett, i det att flyghavren nu börjat visa sig på den ena egendomen efter den andra i t. ex. Sörmland, Uppland och Halland. Orsakerna härtill torde vara flera. Bland viktigare sådana kunna nämnas den större rörligheten beträffande handel med foder- och brödsäd, trädesbrukets avtagande, import av flyghavrebemängd fodersäd från länder, där flyghavre förekommer på praktiskt taget varje fält o. s. v. Det har även förmodats, att den allt vanligare skördetröskningen skulle kunna ha någonting med denna spridning att göra. Huru än därmed förhåller sig kvarstår det faktum, att flyghavren uppenbarligen ökat på senaste tid och att någonting måste göras för att begränsa dess spridning.

Spridning från gård till gård och från fält till fält sker dels genom utsädet, dels genom människor, djur, säckar och maskiner (flyghavrekärnorna äro försedda med borst och hårbeklädnad) och dels såsom inblandning i fodersäd, halm, agnar, avrensningar o. s. v. Det sista spridningssättet synes vara det farligaste. Flyghavrekärnorna kunna nämligen oskadda passera djurens matsmältningskanal och hamna sedan på gödselhögen. Om gödseln ej är mycket väl brunnen, utföras de fortfarande livsdugliga kärnorna från foder- och strömedel med gödseln på åkrarna och ge upphov till ett flyghavrebestånd, som det kan taga många års mödor att åter förgöra. På några få år förökar sig under gynnsamma omständigheter ett sådant bestånd, så att i vårsädesgrödorna flyghavreplantornas antal kan bli större än vårsädens, varigenom dennas avkastning nedsättes till 50 % eller därunder.

I anslutning till denna redogörelse anför anstalten att gällande bestämmelser om statsplombering av utsädesvaror giva lantbrukarna möjlighet att inköpa garanterat flyghavrefritt utsäde. Spridning av flyghavre genom människor, djur, säckar, maskiner och strömedel kan enligt anstaltens mening motverkas endast genom upplysningsarbete, så att lantbrukarna lära sig inse faran. I fråga om spridning genom fodervaror framhålles i skrivelsen att upplysning och propaganda naturligtvis bör bedrivas även för att hindra sådan spridning men att dessutom direkta ingripanden från statens sida torde bli nödvändiga, om den allvarliga faran skall kunna avvärjas i tid.

Beträffande formen för sådana statsingripanden föreslår anstalten till en början att importörer av stråsäd för foderändamål skall åläggas att vid importen låta uttaga prov av varan och insända det till analysanstalt, som godkännts av lantbruksstyrelsen, för undersökning angående förekomsten av flyghavre. Skulle vid sådan undersökning varan befinnas innehålla mer än

fem flyghavrekärnor per kilogram, skall enligt förslaget importören vara skyldig att före försäljning låta finförmala varan.

Vidare föreslås förbud för den som yrkesmässigt verkställer rensning av spannmål att utan föregående finförmalning sälja avrens till kunder som ej själva bedriva dylik rensningsverksamhet.

Slutligen föreslår anstalten att lantbrukare som fått vetskap om att flyghavre förekommer på hans gård skall åläggas att lämna skriftlig upplysning därom vid försäljning av spannmål samt att föreskrift skall meddelas om skyldighet för köpare som mottagit dylik uppgift att vidarebefordra den vid återförsäljning av varan.

Lantbruksstyrelsen förklarar sig i sitt yttrande över centrala frökontrollanstaltens framställning vilja vitsorda att flyghavren är ett synnerligen besvärligt ogräs och att det därför måste anses önskvärt att åtgärder snarast vidtagas för att motverka dess vidare utbredning. Styrelsen framhåller såsom särskilt angeläget att ett effektivt upplysningsarbete utan dröjsmål igångsättes rörande flyghavrens utseende och växtsätt samt vägarna för dess spridning. Denna verksamhet bör enligt styrelsen anförtros åt hushållningssällskapen och frökontrollanstalterna. Dessutom bör uppmärksamhet ägnas åt flyghavren vid undervisningen i lantbruks- och lantmannaskolorna.

Härjämte upplyser lantbruksstyrelsen att, enligt föreskrifter som styrelsen utfärdat angående statsplombering av utsäde, förekomst av flyghavre i utsäde av stråsäd utgör hinder mot annan plombering än s. k. vanlig statsplombering samt att ej heller sådan plombering får ske, om varan innehåller mer än fem flyghavrekärnor per kilogram. Genom kungörelse den 11 juli 1950 har styrelsen dessutom meddelat generellt förbud mot att saluhålla utsädesvara med högre flyghavrehalt än femton flyghavrekärnor per kilogram. Styrelsen anför att genom dessa bestämmelser allt handelsutsäde kommit under erforderlig kontroll och att faran för spridning av flyghavre med utsäde följaktligen minskats väsentligt.

Enligt lantbruksstyrelsens mening erfordras därför ytterligare kontrollåtgärder endast beträffande foderspannmål samt brödsäd och spannmålsavrens som säljes såsom fodervara. Styrelsen framhåller att de förslag som framlagts av centrala frökontrollanstalten skulle leda till ett ganska besvärligt och omfattande kontrollsystem utan att effekten ändock bleve fullgod. Särskilt konstruktionen med uppgiftsplikt vid försäljning av fodersäd skulle innebära ett synnerligen svagt led i systemet. I samband därmed uttalar styrelsen, att det i stället synes böra meddelas generellt förbud mot att offentligen saluhålla spannmålsavrens eller fodersäd eller till foder avsedd brödsäd med viss halt av flyghavrekärnor annat än i finförmalet skick. Undantag torde dock höra göras för försäljningar från odlare till köpmän eller mellan köpmän inbördes. Kontrollen av bestämmelsernas efterlevnad bör enligt styrelsen anordnas såsom en stickprovskontroll och ombesörjas av frökontrollanstaltens provtagare samt hushållningssällskapens jordbrukskonsulenter och jordbruksinstruktörer.

Det av lantbruksstyrelsen utarbetade författningsutkastet upptager till en början en bestämmelse att foderspannmål eller till foder avsedd brödsäd ej må saluhållas annat än i finförmalet skick, om den i fråga om halten av flyghavrekärnor ej uppfyller av lantbruksstyrelsen fastställda fordringar. Vidare stadgas i utkastet att spannmålsavrens ej må inblandas i foderspannmål eller till foder avsedd brödsäd samt att sådant avrens ej heller må saluhållas utan att det finförmalts. De nämnda föreskrifterna skola dock icke äga tillämpning där den som odlat spannmålen eller framställt avrenset säljer varan utan offentligt utbudande eller till någon, som icke själv skall använda varan till utfodring, eller där köp av varan sker mellan köpmän i och för deras rörelse. Slutligen föreskrives att överträdelse av bestämmelserna skall straffas med dagsböter.

Yttrandena.

Samtliga de remissinstanser som yttrat sig över både frökontrollanstaltens och lantbruksstyrelsens förslag ha tillstyrkt att statliga åtgärder mot spridning av flyghavre snarast vidtagas i en eller annan form. Från så gott som alla håll har framhållits, att det är av stor betydelse att en ökad upplysningsverksamhet på området kommer till stånd. Beträffande förslagen i övrigt äro åsikterna mera delade. *Kommerskollegium* anser sålunda att särskilda regleringsbestämmelser rörande handeln med foderspannmål o. d. om möjligt böra undvikas samt att lagstiftningen bör begränsas till införande av skyldighet för lantbrukare, hos vilken flyghavre förekommer, att vid försäljning av spannmål lämna köparen meddelande därom. *Föreningen Sveriges handelskvarnar* uttalar att någon form av kontroll över importen av foderspannmål torde böra övervägas samt att föreningen även i övrigt funnit de av frökontrollanstalten framförda synpunkterna beaktansvärda men däremot måste avstyrka lantbruksstyrelsens förslag. Härom anför föreningen bl. a. följande.

I det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget föreskriver den första paragrafen, att försäljning av spannmål till foder ej får ske annorledes än i finförmalet skick, därest varan innehåller viss halt flyghavre.

För att en odlare eller ett industri- eller handelsföretag skall äga full garanti för att denna bestämmelse icke överträdes blir det tydligen erforderligt, att varje för foderändamål avsett eller salufört parti grovgröpad eller krossad spannmål analyseras före avyttringen. För försäljning av spannmål till foder har det aldrig varit brukligt varken bland odlare eller näringsidkare att undersöka varan vid frökontrollanstalt.

För återförsäljarnas vidkommande torde denna utväg ej heller vara praktiskt framkomlig. Ett handelsföretag, som inköper råvaran från odlaren, vidareförsäljer den ganska omedelbart efter förvärvet, ofta samma dag. Att inhämta analys före försäljningen är således uteslutet. Att lagra varan i avvaktan på analys skulle till sina praktiska verkningar medföra, att handeln stoppades.

En allmän tillämpning av analysförfarandet beträffande leveranser av

foderspannmål är dessutom ägnad att skapa betydande olägenheter för frökontrollanstalterna, eftersom dessa anses sakna tillräckliga tekniska resurser för en sådan utvidgning av analysverksamheten, särskilt som anstalterna för närvarande under långa perioder torde vara överbelastade med analysuppgifter.

För bestämmelsens efterlevnad torde det följaktligen visa sig nödvändigt, att försäljningen av foderspannmål i hel, grovgröpad eller krossad form bringas att väsentligen upphöra för att ersättas med spannmålets finförmalning. Det råder ingen tvekan om att en sådan behandling av foderspannmålen väcker berättigade invändningar till liv. Dels fordra förbrukarna i en betydande utsträckning att spannmålen levereras gröpad eller krossad, dels sakna foderaffärerna ofta maskinella anordningar för spannmålets finförmalning. — — — Härtill kommer att finmalningen kräver ökad kraftåtgång och medför större malningsförluster, vilket icke kan undgå att fördyra varan för konsumenterna. Dessutom försvårar finmalningen kvalitetskontrollen.

Svenska kvarnföreningen motsätter sig likaledes kravet på finförmalning såsom villkor för försäljning av fodervara utan ansvar för halten av flyghavre men anser lantbruksstyrelsens förslag kunna godtagas, om även gröpad vara undantages från förbudet.

En liknande ståndpunkt intages av *Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening*, som emellertid anser lantbruksstyrelsens författningsutkast böra överarbetas också i andra delar. Ur föreningens yttrande torde få återgivas följande.

Den praktiska innebörden av bestämmelserna framgår icke med full tydlighet av förslaget. Det framgår sålunda icke om detsamma skulle innebära skyldighet att göra varje för foderändamål avsett parti spannmål inklusive grovgröpad och krossad vara, som passerar handeln, till föremål för analys vid frökontrollanstalt, innan den återförsäljes. Det har nämligen gjorts gällande att endast genom en officiell analys skulle vederbörande återförsäljare ha full garanti för att han icke åsidosätter de föreslagna bestämmelserna. Svårigheterna — som är särskilt framträdande i fråga om svart havre — belysas bäst därav att antalet havrekärnor per kilogram uppgår till ej mindre än 25 000—30 000. En obligatorisk analyskyldighet kan möjligen vara av behovet påkallad i fråga om importspannmål. Förbises må dock icke att analyskyldigheten även i detta fall måste medföra icke obetydliga olägenheter för handeln. Den skulle sålunda lägga hinder i vägen för leverans av till foderändamål försåld spannmål från lossande fartyg direkt till förbrukaren; den importerade spannmålen måste i stället antingen undergå finförmalning eller upplagras i avvaktan på att analysatstenen kommer vederbörande till handa, vilket kan taga en tid av upp till tre veckor från fartygens ankomst. Den omständigheten, att importvaran på detta sätt måste läggas i karantän, skulle förorsaka extra kostnader bl. a. för varans in- och uttagning och förvaring å magasin, vilka kostnader måste påföras varan. Icke desto mindre håller föreningen före, att en dylik kontroll utgör en erforderlig säkerhetsåtgärd, när det gäller importspannmålen.

När det gäller den inhemska fodersåden är däremot en vittgående kontroll, baserad på officiell analys av de varupartier, som avyttras genom förmedling av handeln, obehövligen; den är också ganska svår att genomföra i praktiken. I stora delar av landet har flyghavre hittills icke funnits; att här kräva officiell analys skulle vara att bruka mera våld än nöden kräver. Endast i den mån vid okulär besiktning konstaterats, att flyghavre förekommer

i visst inlevererat parti, borde skyldighet föreligga för vederbörande affärsidkare att laga prov och begära analys från frökontrollanstalt, innan varan återförsäljes. Det är att märka att officiell analys i allmänhet icke plägar begäras i fråga om inhemsk fodersäd. Skulle officiell analys bli mer eller mindre obligatorisk skulle detta stoppa upp handeln och över huvud taget medföra olägenheter. Med tanke på de olägenheter, som bestämmelserna kunna åsamka handeln, vill föreningen ifrågasätta, huruvida icke den föreslagna kontrollen av den inhemska fodersäden tills vidare — liksom även den obligatoriska finförmalningen, om nu en sådan skall anses behöflig — borde kunna begränsas till de län, där förekomst av flyghavre konstaterats, och träda i kraft därstädes först efter förordnande av lantbruksstyrelsen. I varje fall bör en omformulering av lagtexten komma till stånd, som med större tydlighet anger huru långt handelns skyldigheter sträcka sig i nu angivna hänseende. — Enligt föreningens mening borde vidare kontrollen icke endast läggas på det sista handelsledet; redan den firma, som från odlaren köpt en vara, som innehåller flyghavre, bör ha en viss aviseringsskyldighet. Ett rimligt krav synes vidare vara, att en motsvarande aviseringsskyldighet i förhållande till köparen åvilar odlare, som har kännedom om förekomsten av flyghavre å de fält, där den försälda varan skördats.

I fråga om förmalningstvånget finner föreningen lantbruksstyrelsens förslag alltför drakoniskt med tanke på de svårigheter och kostnader, som det samma skulle vålla vid den praktiska tillämpningen. Att märka är dessutom att mindre foderaffärer ofta sakna maskinella anordningar för spannmålets finförmalning. Föreningen nödgas därför avstyrka förslaget i denna del i dess av lantbruksstyrelsen givna utformning. Det borde enligt föreningens mening i allmänhet vara till fyllest, att spannmålen i fråga göres till föremål för normal gröpning. Ett dylikt förfarande skulle förorsaka minsta möjliga avbräck i handelns normala funktioner. Även om gröpningen icke 100-procentigt skulle eliminera grobarheten, nedbringas gröningsmöjligheten dock därigenom till ett minimum; förekomsten av grobara flyghavrekärnor torde på detta sätt i vart fall reduceras i sådan mån att den understiger den fastställda maximihalten av 15 kärnor per kilogram.

Till vad sålunda anförts av föreningen har *Sveriges grossistförbund* anslutit sig.

Svenska lantmännens riksförbund uttalar att frågan om kontroll över handeln med fodervaror för att förebygga spridning av flyghavre måste bedömas särskilt för importerad och för inhemsk vara.

Beträffande importvaror anför förbundet, att målet bör vara att hindra införsel av fodersäd som innehåller flyghavre. Det bör därför ankomma på importörerna att vid sina inköp göra förbehåll om att varan ej får innehålla flyghavre i större mängd än lantbruksstyrelsen funnit kunna tillåtas samt att genom avlastningskontroll förvissa sig om att detta villkor iakttages. Därest fodersäd med högre flyghavrehalt införes till riket, bör den enligt förbundets mening finmalas i importhamnen. Genom ett arrangemang i enlighet med dessa riktlinjer skulle det bli möjligt att expediera utländsk fodersäd på vanligt sätt från lossande fartyg utan de betydande extra kostnader som skulle uppstå om prov skulle tagas vid importen och varan därefter upplagras i avvaktan på besked, huruvida den behövde finförmalnas eller icke.

I fråga om inhemsk fodersäd ansluter sig förbundet i princip till lantbruksstyrelsens ståndpunkt men anser att det föreslagna försäljningsförbu-

det bör begränsas till att omfatta endast sådana delar av landet där förekomst av flyghavre konstaterats samt att dessutom undersökning bör ske, huruvida det verkligen är nödvändigt att låta även gröpad vara inbegripas under förbudet. Förbundet yttrar i denna del följande.

Enligt förbundets uppfattning skulle fastställande av skyldighet för handeln inom hela landet att kontrollera förekomsten av flyghavre medföra en onödig belastning och innebära en fördyring av handelns funktion utan något värde, och förbundet föreslår därför, att de åtgärder, som komma att vidtagas, begränsas att omfatta de län eller delar av län, där flyghavre enligt av lantbruksstyrelsen utfärdad kungörelse förekommer. Inom sådana områden bör förmalning ske av fodersäd, som vid kontroll visat sig hålla en halt av flyghavre överstigande den gräns, som lantbruksstyrelsen fastställt. Förbundet tillåter sig framhålla, att om finmalning alltid skall ske, kommer detta att innebära en mycket betydande fördyring av fodersäden, såväl i form av ökade förmalningskostnader som på grund av fraktkostnader, då handelns organ endast i mycket begränsad omfattning äger maskiner för finmalning av spannmål. Förbundet hemställer fördenskull om en undersökning, huruvida icke med hänsyn till de kostnader, som skulle komma att åsamkas lantbruket, det kan vara tillräckligt med en grovgröpfung i fråga om den svenska fodersäden.

Slutligen tillstyrker förbundet även centrala frökontrollanstaltens förslag om införande av skyldighet för lantbrukare, som fått vetskap om att flyghavre förekommer på hans mark, att vid försäljning meddela köparen detta. Förbundet anför härom att en föreskrift om sådan skyldighet visserligen icke ensam för sig skulle ha något större värde men att den likväl i förening med övriga av förbundet tillstyrkta åtgärder skulle kunna bli till betydande nytta. Den skulle sålunda verka uppfostrande på odlarna inom flyghavreområdena samt vara handeln till hjälp vid fullgörandet av dess åligganden bl. a. genom att underlätta en lämplig sortering av varorna vid mottagning på magasin.

Riksförbundet Landsbygdens folk anser att importen av fodersäd bör underkastas kontroll i enlighet med centrala frökontrollanstaltens förslag samt att beträffande handeln med inhemsk fodersäd böra meddelas föreskrifter i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens författningsutkast. Enligt förbundets mening böra dessa föreskrifter utformas så, att förmalningstvång skall föreligga så snart halten av flyghavre överstiger fem kärnor per kilogram. Tillsyn över efterlevnaden av föreskrifterna bör ske genom stickprovskontroll, men denna bör tills vidare begränsas till sådana områden där flyghavre redan förekommer eller kan väntas komma att uppträda i besvärande mängd.

Vidare anför förbundet att lantbruksstyrelsens bestämmelser med avseende å flyghavreförekomst i utsädesvara icke kunna anses tillfredsställande. Förbundet anser att de böra skärpas därhän att all utsädesvara skall vara helt fri från flyghavre.

Sveriges lantbruksförbund biträder i huvudsak lantbruksstyrelsens förslag men anser att det bör kompletteras med föreskrifter om sådan upplysningskyldighet för jordbrukare som centrala frökontrollanstalten föreslagit.

Statens jordbruksnämnd förordar en reglering efter de riktlinjer lantbruksstyrelsen uppdragit men anmärker att det torde vara onödigt att, på sätt som skett i styrelsens författningsutkast, förbjuda inblandning av spannmålsavrens i fodervara och stadga förmalningstvång för sådant avrens oavsett förekomst av flyghavre i avrenset. Enligt nämndens mening bör det vara tillräckligt med ett stadgande att spannmål eller spannmålsavrens ej får saluhållas för foderändamål annat än i finförmalet skick, om halten av flyghavrekärnor överstiger femton stycken per kilogram.

Jordbruksnämnden tillägger att lantbruksstyrelsens bestämmelser angående försäljning av utsäde samtidigt böra skärpas så att högsta tillåtna antalet frön av flyghavre per kilogram nedsättes från femton till fem.

Svenska spannmålsaktiebolaget anför, att några kontrollföreskrifter angående importen icke erfordras så länge all införsel handhaves av bolaget, enär bolaget redan vidtagit sådana anstalter att importspannmål med för stor inblandning av flyghavre alltid blir finförmald. Samtidigt förklarar sig bolaget icke ha något att erinra mot införande av bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens författningsutkast. Bolaget anser dock, i likhet med statens jordbruksnämnd, att det icke finnes skäl att meddela strängare föreskrifter för spannmålsavrens än för spannmål. Samma anmärkning har framställts även av *Föreningen Sveriges handelskvarnar*, *Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening*, *Svenska lantmännens riksförbund* och *Sveriges lantbruksförbund*.

Departementschefen.

Av de ogräs som förekomma i vårt land är flyghavren ett av de allra besvärligaste. På grund av dess likhet med odlad havre händer det ej sällan att den icke upptäcker förrän den redan hunnit få en ganska stor utbredning. Därtill kommer att den förökar sig snabbt och är synnerligen svår att utrota. Till belysande av dess ekonomiska betydelse må hänvisas till centrala frökontrollanstaltens uppgift, att på jordar där flyghavren bitit sig fast skördeavkastningen på några få år kan nedgå till mindre än hälften av det normala. Det torde också få nämnas att enligt vad centrala frökontrollanstalten uppgivit försäljningsvärdena för jordbruksfastigheter i de delar av landet som äro angripna av flyghavre starkt påverkas av denna omständighet.

Av det anförda torde framgå att det är i hög grad angeläget att hindra vidare utbredning av flyghavren.

I detta syfte böra snarast möjligt vidtagas åtgärder för att bland jordbrukarna sprida kännedom om flyghavren, dess utseende, växtsätt och skadeverkningar samt de vägar på vilka den kan spridas. Det torde böra ankomma på lantbruksstyrelsen att taga initiativ till att en dylik upplysningsverksamhet igångsättes vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna och genom hushållningssällskapens försorg. Medverkan torde också kunna påräknas från jordbrukarnas organisationer.

Vid sidan av upplysningsarbetet synas emellertid även andra åtgärder vara erforderliga.

Beträffande handeln med utsäde har lantbruksstyrelsen redan — med stöd av en år 1950 vidtagen ändring i frölagen — utfärdat bestämmelser som torde ha väsentligt minskat faran för spridning av flyghavre på denna väg. I vissa av de yttranden som avgivits i förevarande ärende har gjorts gällande, att en skärpning av dessa bestämmelser vore påkallad. Det torde få förutsättas att lantbruksstyrelsen kommer att upptaga denna fråga till övervägande.

Risken för spridning av flyghavre genom fodervaror är emellertid alltjämt oförminskad och framstår som så allvarlig att en lagstiftning som öppnar möjlighet till en viss kontroll även över handeln med sådana varor icke synes kunna undvaras. Centrala frökontrollanstaltens förslag till dylik lagstiftning innebär att i fråga om inhemsk vara endast skall föreskrivas skyldighet för den som säljer spannmål från egendom, där flyghavre veterligen förekommer, att lämna köparen upplysning om detta förhållande. En sådan regel skulle, såsom framhållits i remissyttrandena, sannolikt få ganska liten effekt. Beträffande importerad fodersäd har centrala frökontrollanstalten föreslagit att vederbörande importör skall vara pliktig att låta analysera varan på förekomst av flyghavre samt att, om det därvid befinnes att flyghavrehalten överstiger en viss gräns, föranstalta om finförmalning av varan. Häremot kunna emellertid från flera synpunkter anföras betänkligheter. För att systemet skall bli effektivt bleve det nödvändigt att föreskriva att varan ej finge bortföras från införselorten innan besked erhållits, huruvida den måste förmalas eller ej. Ehuru en analys i allmänhet lär kunna verkställas tämligen snabbt, skulle en dylik föreskrift lätt kunna medföra att importören finge vidkännas extra utgifter för lagring o. d., med påföljd att varan fördyrades för konsumenterna. Även den kontroll som måste utövas över att intet av varan olovligen bortfördes och att, i förekommande fall, förmalning vederbörligen verkställdes skulle föranleda icke obetydliga kostnader. Med hänsyn till vad sålunda anförts synes det lämpligare att lagstiftningsfrågan löses i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag. Därigenom ernås fullgott skydd även såvitt angår den inhemska foderspannmålen, och samtidigt kan regleringen begränsas till sådana försäljningar som ske direkt till förbrukare. Dessutom vinnes att kontrollen kan anordnas som en stickprovskontroll.

Emellertid synes lantbruksstyrelsens förslag böra jämkas i vissa avseenden. För det första torde det ej föreligga tillräckliga skäl att behandla spannmålsavrens strängare än spannmål. Några särskilda föreskrifter böra därför ej meddelas angående spannmålsavrens, utan sådant avrens bör inbegripas under samma bestämmelser som spannmålen. Vidare torde det icke vara tillrådligt att giva förbudet mot försäljning av flyghavrehaltigt foder en så vid omfattning att endast finförmald vara undantages från detsamma. Detta skulle ställa handeln inför alltför stora svårigheter och medföra en icke obetydlig fördyring för konsumenterna. Även gröpad vara bör därför, åt-

minstone tills vidare, undantagas från förbudet. Visserligen ger gröpning icke samma fullständiga garanti som finförmalning för att förekommande flyghavrekärnor förstöras, men risken för att flyghavre skall spridas genom gröpat foder måste dock anses jämförelsevis obetydlig.

I några remissyttranden har ifrågasatts att det icke, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, skall ankomma på styrelsen att bestämma, vilken halt av flyghavre som skall tolereras i fodervara, utan att denna fråga skall regleras omedelbart genom lagstiftningen. Som lämplig gräns för toleransen har från ett håll föreslagits femton och från ett annat håll fem flyghavrekärnor per kilogram. Med anledning härav må framhållas att det enligt frölagen är överlämnat åt lantbruksstyrelsen att fastställa i vilken utsträckning flyghavre får förekomma i utsäde. Med hänsyn härtill skulle det knappast vara lämpligt att tillämpa en annan ordning i fråga om fodersäd.

I enlighet med det anförda bör som huvudregel stadgas att spannmål eller spannmålsavrens som ej undergått gröpning eller finförmalning ej må saluhållas eller säljas som fodervara, om däri förekomma frön av flyghavre i större antal än som är tillåtet enligt av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter.

Förbudet bör tydligen icke äga tillämpning på försäljningar från odlare till återförsäljare eller på affärer mellan handlande. Liksom då fråga är om utsäde torde det vidare av praktiska skäl vara nödvändigt att göra undantag för den icke yrkesmässiga handeln mellan jordbrukare i den mån sådan handel äger rum utan offentligt utbudande.

Överträdelse av förbudet bör, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, straffas med dagsböter. För att förbudet skall bli effektivt bör straff inträda, även om endast oaktsamhet ligger säljaren till last. Detta behöver emellertid icke betyda detsamma som att i praktiken all foderspannmål som skall säljas ogröpad måste underkastas analys. Beträffande importvara torde analysering i allmänhet bli nödvändig, om säljaren skall kunna vara säker på att icke utsättas för risk att bli straffad. I de flesta fall torde det vara mest praktiskt att denna analysering sker genom importörens försorg och att han sedan tillhandahåller återförsäljarna analysbevis. Några föreskrifter härom böra dock icke meddelas. Så länge all införsel handhaves av Svenska spannmålsaktiebolaget torde detta bolag, liksom nu, självmant komma att svara för behövliga undersökningar, och när importen blir fri bör det ankomma på handeln att träffa erforderliga överenskommelser i saken. Vad åter angår inhemsk vara har i ett flertal remissyttranden framhållits att stora delar av landet alltjämt äro fria från flyghavre och att spannmål som vuxit inom dessa landsdelar bör kunna få säljas utan analys. I anslutning därtill har ifrågasatts att tillämpligheten av de föreslagna regleringsbestämmelserna i fråga om handeln med inhemsk spannmål skulle begränsas till de områden där flyghavre förekommer. En sådan anordning kan i praktiken icke genomföras utan att försäljningsförbudet kompletteras med andra anordningar, som skulle ännu mer inskränka jordbrukarnas och handelns rörelsefrihet samt dessutom kräva en omfattande kontrollapparat. Emellertid lär foderhandeln inom flyghavrefria områden ändock till stor del kunna bli oberörd

av regleringsåtgärderna. Spannmål som odlats i sådant område kan ju överhuvud ej innehålla flyghavre, och någon anledning att låta analysera dylik spannmål för att skydda sig mot efterräkningar förefinnes följaktligen icke för den som äger säker kännedom om, varifrån den härrör. För att handeln skall äga tillgång till uppgifter angående flyghavrens utbredning synes det lämpligen böra åläggas lantbruksstyrelsen att en gång om året upprätta och publicera en förteckning över de län eller delar av län där flyghavreförekomst av någon betydelse iakttagits.

Den omständigheten att kontrollen över den inhemska spannmålen ej lämpligen kan grundas enbart på en upplysningsplikt för odlarna utesluter icke att en sådan upplysningsplikt dock kan ha ett visst värde. Såsom framhållits i ett remissyttrande kan därigenom bl. a. vinnas att flyghavrehaltig spannmål kan i lagerhus och magasin hållas avskild från annan fodersäd. Vid sidan av bestämmelserna om förbud mot försäljning för utfodringsändamål av spannmål eller spannmålsavrens, som innehåller flyghavre utöver en viss gräns, synes därför tillika böra meddelas föreskrift, att odlare som äger vetskap om att flyghavre förekommer på hans brukningsdel skall vara skyldig att vid leverans av där odlad spannmål lämna mottagaren skriftligt meddelande om förhållandet. Det kunde ifrågasättas att även härvidlag göra undantag för sådana försäljningar till andra lantbrukare som ske utan offentligt utbudande. Tillräckliga skäl härför synas emellertid icke föreligga. För underlåtenhet att fullgöra uppgiftsplikten bör stadgas straff av dagsböter. Det bör emellertid understrykas att detta icke bör få medföra någon minskning i handelns ansvar. Därest en handlande köper ett parti spannmål från en gård som är belägen inom flyghavreangripet område, bör sålunda det förhållandet, att något meddelande ej lämnas om flyghavreförekomst på odlingsplatsen, icke få åberopas till ursäkt för att ej låta varan undergå analys.

Tillsynen å efterlevnaden av de föreslagna bestämmelserna bör, såsom redan framhållits, anordnas som en stickprovskontroll. Den bör lämpligen utövas på samma sätt som övervakningen av handeln med utsädesvaror. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter i ämnet.

I överensstämmelse med det anförda har jag låtit inom jordbruksdepartementet upprätta förslag till *förordning med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre*. De föreslagna bestämmelserna torde lämpligen böra träda i kraft den 1 juli 1952.

Föredraganden hemställer härefter, att ifrågavarande författningsförslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Malte Olsson.